

ETNOGRAFIA POLSKA

II

P O L S K A   A K A D E M I A   N A U K
I N S T Y T U T   H I S T O R I I   K U L T U R Y   M A T E R I A L N E J

ETNOGRAFIA POLSKA

II

WROCLAW 1959
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

KOMITET REDAKCYJNY:

KAZIMIERZ DOBROWOLSKI, WITOLD DYNOWSKI (red. nacz.), JÓZEF GAJEK, MIECZYŚLAW GŁADYSZ, JADWIGA KLIMASZEWSKA, ANNA KUTRZEBA-POJNAROWA, KAZIMIERZ MOSZYŃSKI, ADOLF NASZ, JANINA RUDNICKA (sekretarz redakcji), ANDRZEJ WALIGÓRSKI, KAZIMIERA ZAWISTOWICZ-ADAMSKA

REDAKTOR TOMU
MARIA GŁADYSZOWA

~~Instytut Historii Kultury Materialnej
Polskiej Akademii Nauk
Zakład Etnografii w Warszawie
Zespół Etnograficzny w Łodzi
Łódź, ul. Buczka 30 m. 2.~~

~~D.126 / 11~~

~~Wydawnictwo
100-140 Warszawa~~

Redaktor wydawnictwa: Aurelia Podgórska

Wszelkie prawa zastrzeżone

Printed in Poland

Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. Wrocław 1959. Wyd. I. Nakład 730 + 170 egz. Objętość ark. wyd. 39,60, ark. druk. 31,50 + 8 wkł., ark. form. A-1 44,55. Papier ilustr. kl. V 80 g. 70 × 100 (16) z fabryki we Włocławku. Oddano do składania 2. VIII. 1958, podpisano do druku 16. VI. 1959, druk ukończono w czerwcu 1959. - Wrocławska Drukarnia Naukowa. Zam. 1060/58. - L-18.

Cena zł 85.-

Dnia 30 marca 1959 roku zmarł w Krakowie Członek
Rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk

KAZIMIERZ MOSZYŃSKI

Dr nauk historycznych, profesor zwyczajny etnologii i etnografii, kierownik Katedry Etnografii Słowian Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, członek czynny PAU, przewodniczący Komisji Etnograficznej PAU, członek korespondent Instytutu Słowiańskiego w Pradze, członek korespondent Naukowego Towarzystwa Ugrofińskiego w Helsinkach, członek honorowy Węgierskiego Towarzystwa Etnograficznego w Budapeszcie, odznaczony Krzyżem Walecznych oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. W Zmarłym tracimy nie tylko wybitnego uczonego o wielkim autorytecie, ale także doskonałego wychowawcę i obywatela.

Redakcja

SPIS TREŚCI

	Str
Kazimierz Moszyński — Kazimierz Nitsch	15

ARTYKUŁY

Anna Kutrzeba-Pojnarowa — Organizacja pracy etnograficznej w Polsce. Instytucje i wydawnictwa naukowe	19
Streszczenia obcojęzyczne	57
Jadwiga Klimaszewska i Anna Kutrzeba-Pojnarowa — Działalność uniwersyteckich katedr etnografii w Polsce w latach 1945—1956	59
Streszczenia obcojęzyczne	105
Mieczysław Gładysz — Działalność naukowa etnograficznych placówek muzealnych w okresie powojennym	109
Streszczenia obcojęzyczne	136
Adolf Nasz — Prace naukowo-badawcze i wydawnicze Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w ostatnim dziesięcioleciu	139
Streszczenia obcojęzyczne	143

STUDIA I MATERIAŁY

Antoni Walawender — Zwyczaje i udziały spadkowe chłopów we wsi Kargowa pow. kościańskiego w Wielkopolsce w pierwszej połowie XVII w.	145
Streszczenia obcojęzyczne	155
Krystyna Adamus — Monografie wsi w Polsce. Przegląd problematyki badawczej	157
Streszczenia obcojęzyczne	203

BADANIA TERENOWE

Mazowsze

*Prace Warszawskiego Zakładu Etnografii Polski IHKM PAN
pod kierunkiem W. Dynowskiego i A. Kutrzeba-Pojnarowej*

Anna Kutrzeba-Pojnarowa — Prace nad monografią etnograficzną Kurpiowskiej Puszczy Zielonej	205
Streszczenia obcojęzyczne	224
Jerzy Damrosz — Prace nad bibliografią i historią badań etnograficznych Kurpiowszczyzny	226
Zofia Szyfelbejn — Chłopska gospodarka rolna Puszczy Zielonej (od uwłaszczenia do chwili obecnej)	232
Maria Biernacka — Gospodarka hodowlano-pasterska w Puszczy Zielonej (od końca XIX w. do lat pięćdziesiątych XX w.)	241

Jacek Olędzki — Materiały do wybranych tradycyjnych zajęć pozarolniczych na Kurpiowszczyźnie	247
Krystyna Adamus. — Tradycyjna obróbka drewna na Kurpiowszczyźnie	255
Marian Pokropek — Budownictwo ludowe na obszarze Kurpiowskiej Puszczy Zielonej	260
Barbara Zagórna — Kurpiowski strój ludowy Puszczy Zielonej	268
Lili M. Szwengrub — Kształtowanie się kultury dnia codziennego współczesnej wsi kurpiowskiej	274
Konstanty Judenko — Zagadnienie świadomości grupowej mieszkańców Kurpiowskiej Puszczy Zielonej	277
Anna Szyfer — Niektóre wnioski z materiałów językowych	282

*Prace Zakładu Etnografii Uniwersytetu Warszawskiego
pod kierunkiem W. Dynowskiego*

Witold Dynowski — Wieś i miasto w pracach Zakładu Etnografii Uniwersytetu Warszawskiego	288
Streszczenia obcojęzyczne	290
Wanda Paprocka — Plecionkarstwo na terenach podwarszawskich od końca XIX w. do chwili obecnej	291
Alicja Gerlach — Garncarstwo ludowe okolic podwarszawskich	296

Pomorze

Wanda Brzeska — Kultura ludowa Ziem Zachodnich w powojennych pracach naukowych prof. dr Bożeny Stelmachowskiej	303
Streszczenia obcojęzyczne	309

Małopolska

Władysław Kwaśniewicz — Rozwój wnętrza domu chłopskiego w ziemi krakowskiej w latach 1880—1956 (sprawozdanie z badań Zakładu Etnografii Ogólnej i Socjologii U. J.)	310
Streszczenia obcojęzyczne	328
Franciszek Kotula — Bartniczy ród Sudolów	329
Streszczenia obcojęzyczne	339
Piotr Galas — Górale z Podhala w Lubomierzu nad Stradomką	341
Streszczenia obcojęzyczne	359
Leopold Węgrzynowicz — Prace i poszukiwania etnograficzne w powiecie limanowskim	361
Streszczenia obcojęzyczne	371

Zagadnienia wybrane dotyczące kilku regionów Polski

Zbigniew Biały. — Ludowa wiedza o drzewach i drewnie w niektórych regionach Polski (sprawozdanie z badań Zakładu Etnografii Słowian U. J.)	372
Streszczenia obcojęzyczne	399

O inwentaryzacji budownictwa ludowego

Franciszek Piaścik — Powołanie Centralnego Ośrodka Informacyjnego do spraw inwentaryzacji budownictwa i architektury ludowej	401
Streszczenia obcojęzyczne	402
Izabela Cywińska — Materiały inwentaryzacyjne do budownictwa i architektury ludowej zgromadzone przy Katedrze Architektury i Planowania Wsi Politechniki Warszawskiej	404

Władysław Grabski — Sprawozdanie Katedry Historii Architektury Polskiej Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej z prac inwentaryzacyjnych i naukowo-badawczych nad polskim budownictwem ludowym	406
Barbara Olszowy — Prace nad inwentaryzacją budownictwa ludowego sprawozdanie z badań Zakładu Etnografii Słowian U. J.)	410

KRONIKA

Konferencja etnografów czechosłowackich poświęcona badaniom nad życiem i kulturą klasy robotniczej — <i>Danuta Dobrowolska</i>	417
Ze Zjazdu Antropologów Polskich — <i>Zofia Szromba</i>	420
Materiały etnograficzne w pracach historyków kultury materialnej — <i>Wanda Paprocka</i>	423
Tradycja pracy etnograficznej kół krajoznawczych młodzieży szkolnej — <i>Leopold Węgrzynowicz</i>	424
Etnografia w pracach Krajowego Związku Spółdzielni Przemysłu Ludowego i Artystycznego „CPLiA” — <i>Barbara Zagórna</i>	429
Informacja o powstaniu i działalności Polskiego Towarzystwa Filmu Etnograficznego — <i>Anna Jankowska i Zofia Szyfelbejn</i>	433

RECENZJE

Badania nad kulturą robotniczą we współczesnej etnografii czechosłowackiej — <i>Danuta Dobrowolska</i>	439
Kilka uwag na marginesie monografii problemowej: Banická dedina Žakovce — <i>Bronislawa Jaworska</i>	457
Etienne Juillard, La vie rurale dans la plaine de Basse-Alsace. Essai de géographie sociale — <i>Antoni Stojak</i>	459
Monografie wsi we współczesnej socjologii niemieckiej — <i>Lili M. Schwengrub</i>	463
Kwartalnik Historyczny, 1956. Uwagi recenzyjne — <i>Edward Pietraszek</i>	465
Przemysł Ludowy i Artystyczny — kwartalnik, z. 1—3, za rok 1956 — <i>Wanda Paprocka</i>	469
Wznowienie krajoznawczego czasopisma „Ziemia” — <i>Zofia Szromba</i>	472
Fritz Kern, Der Beginn der Weltgeschichte — <i>Edward Pietraszek</i>	473
Indeksy — <i>Zofia Szromba</i>	
osobowy	481
nazw geograficznych i etnicznych	492

СОДЕРЖАНИЕ

	Стр.
Казимеж Мошиньски — Казимеж Нич	15

СТАТЬИ

Анна Кутшеба-Пойнарова — Организация этнографической деятельности в Польше, научные учреждения и издательства	191
Резюме на иностранных языках	57
Ядвига Климашевска и Анна Кутшеба-Пойнарова — Деятельность университетских кафедр этнографии в Польше с 1945 по 1956 гг.	59
Резюме на иностранных языках	105
Мечислав Гладыш — Научная деятельность этнографических музеев в послевоенный период	109
Резюме на иностранных языках	136
Адолф Наш! — Научная деятельность и издательские труды Польского Общества Народознания в последнем десятилетии	139
Резюме на иностранных языках	143

МАТЕРИАЛЫ И ИССЛЕДОВАНИЯ

Антони Валявендер — Крестьянские обычаи и участь в наследстве в деревне Каргова в Велькопольше в первой половине XVII в.	145
Резюме на иностранных языках	155
Крыстына Адамус — Обзор трудов по монографии деревень в Польше	157
Резюме на иностранных языках	203

ПОЛЕВЫЕ РАБОТЫ ПО ЭТНОГРАФИИ

Мазовше

*Труды Варшавского Отделения Этнографии Института Истории
Материальной Культуры П.А.Н. Руководство: В. Дыновски
и А. Кутшеба-Пойнарова*

Анна Кутшеба-Пойнарова — Этнографический обзор района Зелёной Пуци (Курпёвщизна)	205
Резюме на иностранных языках	224
Ежи Дамрош — Обзор литературы относящейся к этнографии Курпёвщизны	226
Зофия Шыфельбейн — Крестьянское земледельческое хозяйство	232
Марья Бернацка — Скотоводство и пастушество Зелёной Пуци	241
Яцек Олендзки — Некоторые вопросы внеземледельческого традиционного хозяйства крестьян Зелёной Пуци	247

Крыстына Адамус — Традиционная обработка дерева у населения Зелёной Пуци	255
Марьян Покропек — Народное зодчество Зелёной Пуци	260
Барбара Загурна — Народная одежда Зелёной Пуци	268
Лили М. Швенгруб — Ежедневный быт в культуре населения Зелёной Пуци	274
Константы Юденко — Сознание коллективного быта и его вопросы у населения Зелёной Пуци	277
Анна Шыфер — Избранные вопросы формирования наречья населения Зелёной Пуци	282

Труды Кафедры Этнографии Варшавского Университета
Руководство: В. Дыновски

Витольд Дыновски — Деревня и город в научных работах Кафедры Этнографии Варшавского Университета	288
Резюме на иностранных языках	290
Ванда Папроцка — Народные изделия из прутьев в подваршавском районе с конца XIX в. до настоящего времени	291
Алиция Герлях — Народное гончарное искусство в подваршавском районе	296

Поморье

Ванда Бжеска — Народная культура западных земель в послевоенных научных работах проф. д-ра Божены Стельмаховской	303
Резюме на иностранных языках	309

Малая Польша

Владислав Квасъневич — Изменения в обстановке крестьянского дома в Краковском районе с 1880 по 1956 гг. (Отчет по исследованиям Отделения Общей Этнографии Ягеллонского Университета)	310
Резюме на иностранных языках	328
Франтишек Котуля — Бортнический род Судолов	329
Резюме на иностранных языках	339
Петр Галас — Гуралы из Подгалия в Любомеже над Страдомкой	341
Резюме на иностранных языках	359
Леопольд Венгжинович — Этнографические труды по лимановскому району	361
Резюме на иностранных языках	371

Избранные проблемы по этнографии некоторых районов
Польши

Збигнев Бялы — Народные сведения о деревьях и строительном лесе в Польше. (Отчет трудов Отделения Этнографии Славян Ягеллонского Университета)	372
Резюме на иностранных языках	399

Инвентаризация народного строительства

Франтишек Пястьик — Образование Главного Информационного Центра по вопросам инвентаризации народного строительства и архитектуры	401
Резюме на иностранных языках	402

Изабелла Цивиньска — Материалы по народному строительству и архитектуре, собранные при Кафедре Архитектуры и Планирования Деревни Варшавского Политехнического Института	404
Владислав Грабски — Научно-исследовательские работы по польскому народному строительству. (Отчёт Кафедры Истории Польской Архитектуры Отделения Архитектуры Краковского Политехнического Института).	406
Барбара Ольшовы — Труды по инвентаризации народного строительства. (Отчёт трудов Отделения Этнографии Славян Ягеллонского Университета)	410

ХРОНИКА

Конференция чехословацких этнографов, посвящённая исследованиям жизни и культуры рабочего класса — <i>Данута Добровольска</i>	417
Со съезда польских антропологов — <i>Зофья Шромба</i>	420
Этнографические материалы в работах историков материальной культуры — <i>Ванда Папроцка</i>	423
Этнографическая работа краеведческих кружков школьной молодёжи — <i>Леопольд Венгжинович</i>	424
Этнография в работах Отечественного Союза Кооперативов Народного и Художественного Ремесла „CPL i A” (Цепелья) — <i>Барбара Загурна</i>	429
К вопросу основания Польского Общества Этнографического Фильма — <i>Анна Янковска и Зофья Шифельбейн</i>	433

РЕЦЕНЗИИ

Исследования культуры трудящихся в современной чехословацкой этнографии — <i>Данута Добровольска</i>	439
Заметки по поводу монографии: <i>Banická dedina Žakařowce</i> — <i>Бронислава Яворска</i>	457
Etienne Juillard, La vie rurale dans la plaine de Basse-Alsace. Essai de géographie sociale — <i>Антон Стояк</i>	459
Деревня в монографических очерках современной немецкой социологии — <i>Лили М. Швенгеруб</i>	463
Kwartalnik Historyczny (Исторический Квартальный Журнал), 1956 Заметки рецензента — <i>Эдвард Петрашек</i>	465
Przemysł Ludowy i Artystyczny (Народный и Артистический Промысел), 1956 — <i>Ванда Папроцка</i>	469
Возобновление краеведческого журнала „Ziemia” (Земля) — <i>Зофья Шромба</i>	472
Fritz Kern, Der Beginn der Weltgeschichte — <i>Эдвард Петрашек</i>	473

CONTENTS

	Page
Kazimierz Moszyński — Kazimierz Nitsch	15

ARTICLES

Anna Kutrzeba-Pojnarowa — The Organization of Ethnographic Work in Poland. Scientific Institutions and Publications	19
Summaries	57
Jadwiga Klimaszewska and Anna Kutrzeba-Pojnarowa — University Chairs of Ethnography in Poland (1945—1956)	59
Summaries	105
Mieczysław Gładysz — Scientific Activities of Ethnographic Museums since after the Last War	109
Summaries	139
Adolf Nasz — Research Work and Publications of the Polish Ethnographical Society (PTL)	139
Summaries	143

REPORTS AND MATERIALS

Antoni Walawender — Inheritance and Transfer of Property Usage in the Village Kargowa during the First Half of the 17 th Century	145
Summaries	155
Krzyszyna Adamus — Village Monographs in Poland. Critical Review of Research Problems	157
Summaries	203

FIELD SURVEYS

Mazowsze (Masovia)

Researches under the Supervision of A. Kutrzeba-Pojnarowa and W. Dynowski (the Warsaw Ethnographic Section of the Institute of the History of Material Culture of the Polish Academy of Sciences, Warszawa)

Anna Kutrzeba-Pojnarowa — The Ethnographic Monograph of the Kurpie Region (Puszcza Zielona)	205
Summaries	224
Jerzy Damrosz — Ethnographic Bibliography of the Kurpie Region	226
Zofia Szyfelbejn — Agriculture of the Puszcza Zielona Region from Enfranchisement to the Present Times	232
Maria Biernacka — Animal Breeding in the Puszcza Zielona Region	241
Jacek Olędzki — Some Traditional Nonagricultural Occupations in the Kurpie Region	247

Krystyna Adamus — Traditional Techniques of Wood Working in the Kurpie Region	255
Marian Pokropek — Folk Architecture in the Kurpie Region of the Puszcza Zielona Region	260
Barbara Zagórna — Kurpie Folk Costumes in the Puszcza Zielona Region	268
Maria L. Szwengrub — Processes Occuring in the Mode of Everyday Life in the Kurpie Region	274
Konstanty Judenko — Problems of Group Consciousness of the Kurpie Population in the Puszcza Zielona Region	277
Anna Szyfer — Some Conclusions from Linguistic Studies	282
<i>Researches under the Supervision of W. Dynowski (the Chair of Ethnography University, Warszawa)</i>	
Witold Dynowski — Country and Town in the Works of the Chair of Ethnography of the Warszawa University	288
Summaries	290
Wanda Paprocka — Basketry in the Warszawa-Region from the End of the 19 th Century till the Present Times	291
Alicja Gerlach — Folk Pottery in the Warszawa-Region	296
Pomorze (Pomerania)	
Wanda Brzeska — Folk Culture of Western Provinces in Post-war Investigations of Professor Bożena Stelmachowska	303
Summaries	309
Małopolska (Southern Poland)	
Władysław Kwaśniewicz — Changes of Interior of Peasant Cottages in the Southern Poland between 1880 and 1956 (Investigations of the Chair of General Ethnography, Jagiellonian University, Kraków)	310
Summaries	328
Franciszek Kotula — Beekeeping Traditions of the Sudoł Clan	329
Summaries	341
Piotr Galas — Mountaineer Settlers from Podhale in the Village Lubomierz on the River Stradomka	359
Summaries	
Leopold Węgrzynowicz — Ethnographic Investigations in the Limanowa District	361
Summaries	371
Special Problems from Several Regions of Poland	
Zbigniew Biały — Folk Knowledge of Trees and Timber Various Parts in Poland (Investigations at the Chair of Slav Ethnography, Jagiellonian University, Kraków)	372
Summaries	399
<i>Inventory Surveys of Folk Architecture</i>	
Franciszek Piąścik — The Creation of the Chief Information Centre Concerning the Inventory Surveys of Folk Architecture	401
Summaries	402

Izabela Cywińska — Inventory Archiv of Folk Architecture at the Chair of Rural Architecture and Planning (Polytechnic, Warszawa)	404
Władysław Grabski — Inventory Surveys and Researches on Polish Folk Architecture Carried out by the Chair of the History of Architecture in Poland (Polytechnic, Kraków)	406
Barbara Olszowy — Inventory Surveys of Folk Architecture (Investigations at the Chair of Slav Ethnography, Jagiellonian University, Kraków)	410

NOTES AND NEWS

Conference of Czecho-Slovak Ethnographers on Researches on the Life and Culture of the Working Class — <i>Danuta Dobrowolska</i>	417
The Meeting of Polish Anthropologists — <i>Zofia Szromba</i>	420
Ethnographic Materials in Researches on the History of Material Culture — <i>Wanda Paprocka</i>	423
Ethnographic Activities of School Tourist Societies — <i>Leopold Węgrzynowicz</i>	424
Ethnography at the Association of Cooperatives of Folk and Artistic Handicraft „CPLiA” — <i>Barbara Zagórna</i>	429
On the Need of Setting up a Polisch Society of Ethnographic Films — <i>Anna Jankowska</i> and <i>Zofia Szyfelbejn</i>	433

BOOK REVIEWS

Researches on the Culture of the Working Class in Contemporary Czecho-Slovak Ethnography — <i>Danuta Dobrowolska</i>	439
Notes on the Monographic Symposium: Banicka dedina Žakarovce — <i>Bronislawa Jaworska</i>	457
Etienne Juillard, La vie rurale dans la plaine de Basse-Alsace. Essai de géographie sociale — <i>Antoni Stojak</i>	459
Monographs of Rural Districts in Contemporary German Sociology — <i>Lili M. Szwengrub</i>	463
„Kwartalnik Historyczny“ (Historical Quarterly), 1956. Reviewer's Notes — <i>Edward Pietraszek</i>	465
Review of the Quarterly „Przemysł Ludowy i Artystyczny” (Folk and Artistic Industry) 1956 — <i>Wanda Paprocka</i>	469
The Renewed Publication of the Ethnographic Periodical „Ziemia“ (Land) — <i>Zofia Szromba</i>	472
Fritz Kern, Der Beginn der Weltgeschichte — <i>Edward Pietraszek</i>	473